

г) відносини відповідальності за порушення встановленого порядку і правил (адміністративно-деліктні відносини)

Характерною ознакою усіх вищеназваних видів адміністративно-правових відносин є те, що органи публічної адміністрації виступають у них владною стороною, яка реалізує свої виконавчо-розпорядчі повноваження. Тобто, має право на прийняття владного (обов'язкового) рішення.

Важливим чинником щодо систематизації відносин, які регулюються адміністративним правом, є **публічне адміністрування**. Публічне адміністрування – це діяльність суб'єкта публічної адміністрації на виконання владних повноважень публічного змісту. Вона здійснюється шляхом використання засобів управління, надання адміністративних послуг, участі (при необхідності) у відносинах відповідальності суб'єктів публічної адміністрації, застосування адміністративних стягнень тощо.

Так, дільничний інспектор міліції, на виконання завдання щодо охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки на відповідній території, використовує методи і форми управлінського змісту (вимагає припинення поведінки з ознаками правопорушення; перевіряє документи; застосовує примусові заходи для забезпечення додержання правил, нагляд і контроль за виконанням яких покладено на міліцію; викликає осіб для винесення їм офіційного застереження про неприпустимість протиправної поведінки), надає громадянам адміністративні послуги (відповідно до п. 3.1 Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України надання у межах своїх повноважень правової, соціальної допомоги та інших послуг населенню віднесено до основних функцій працівників служби дільничних інспекторів міліції), від імені органів внутрішніх справ розглядає справи про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 177 (придбання самогону та інших міцних спиртних напоїв домашнього вироблення*) і частинами першою та другою статті 178 (розпивання пива, алкогольних, слабоалкогольних напоїв у заборонених законом місцях або поява у громадських місцях у п'яному вигляді КУпАП).

УДК 34.01 (045)

ЛИХОВА С.Я.,
Юридичний інститут НАУ,
завідувач кафедри кримінального
права і процесу, д.ю.н.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОДОЛАННЯ НЕУЗГОДЖЕНОСТІ В РОЗУМІННІ ЗМІСТУ ФЕНОМЕНА «ПРАВО»

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу проблеми визначення змісту категорії «право». Права і свободи людини є предметом вивчення і дослідження як з позиції природних, так і позитивних прав. Права людини розглядаються в контексті механізму правового регулювання. Аналізується як міжнародне, так і вітчизняне законодавство, спрямоване на охорону прав і свобод людини.*

Ключові слова: природні права, позитивні права, механізм правового регулювання.

***Аннотация.** Статья посвящена анализу проблемы определения содержания категории «право». Права и свободы человека являются предметом изучения и исследования как с позиции естественных, так и позитивных прав. Права человека рассматриваются в контексте механизма правового регулирования. Анализируется как международное, так и отечественное законодательство, направленное на защиту прав и свобод человека.*

Ключевые слова: естественные права, позитивные права, механизм правового регулирования.

***Annotation.** The article is devoted to analysing the problem of determining the content of the category of «law». Human rights and freedoms shall be the subject of study and research both from the standpoint of natural and positive rights. Human rights are considered in the context of the mechanism of legal regulation. Examines both international and domestic legislation aimed at protecting human rights and freedoms.*

Key words: natural rights, positive rights, the mechanism of legal regulation.

Вперше в законодавчому акті про права людини було згадано у французькій Декларації прав людини і громадянина 1789 р., в якій вказано, що свобода полягає в можливості робити все, що не спричиняє шкоду іншій людині, тому здійснення природних прав кожним обмежене лише тими рамками, які забезпечують іншим членам суспільства можливість здійснювати такі ж права [1]. Сьогодні захисту прав і свобод людини присвячена значна кількість міжнародних актів [2, 3].

Концепція прав і свобод людини як способу утвердження її гідності – явище порівняно нове в філософській та політико-правовій думці. Лише в двадцятому столітті вона набуває глобального характеру, коли права людини визначаються як головна цінність суспільства і держави та отримують нормативне закріплення у відповідних документах. Але в цьому контексті слід відмітити, що в міжнародно-правових актах відсутня дефініція

* Міцні спиртні напої домашнього вироблення це продукти, одержані кустарним способом шляхом спиртового бродіння цукромістких матеріалів або виготовлені на основі харчових спиртів із вмістом спирту етилового понад 12%.

прав і свобод людини. В окремих документах спеціалізованих органів ООН, які займалися підготовкою Загальної декларації прав людини, звертає на себе увагу той факт, що відносно універсальної дефініції прав людини загальної згоди не було досягнуто. Ця обставина була пов'язана із культурними, ідеологічними та соціальними особливостями тих країн, представники яких брали безпосередню участь у розробці цього документа. Неоднозначний підхід до розуміння прав людини демонструє і Європейський Суд з прав людини (Страсбург), який виносить протилежні рішення у справах із однаковою фабулою, приймаючи до уваги те, яка саме країна є відповідачем у Суді.

Основний регіональний документ з прав людини а саме Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), формуєчи основні принципи їх захисту, ґрунтується виключно на ідеї природних прав, в той же час, зобов'язуючи держави, які приєдналися до цієї Конвенції, імплементувати норми про захист цих прав в національне законодавство. Це, в свою чергу, перетворює природні права в права позитивні, тобто такі, що регулюються законом. Таким чином, колізія в розумінні природних і позитивних прав замість того, щоб отримати вирішення ще більш загострюється, а декларативність міжнародних норм про права людини та про їх захист набула загального характеру.

Наприклад, в Конвенції вказується, що права людини і основоположні свободи є природними, невідчужуваними і належать кожному від народження. Але не зрозуміло, про які саме права йде мова, адже ціла низка прав, а особливо свобод, є такими, які не належать особі від народження і не є необмежуваними. Наприклад, політичні права, навіть право власності. Так, відповідно до цивільного законодавства земля не може бути у власності іноземних громадян і осіб без громадянства. Але, обмежуючи таким чином право цих осіб на землю, закон обмежує і право власності громадян України, яке нібито є невідчужуваним і необмежуваним. Мова йде про випадок, коли земля за заповітом має перейти у власність іноземного громадянина.

Прірва між розумінням прав людини як природних, так і позитивних стає ще глибшою, коли в міжнародних документах універсального і регіонального характеру йдеться про те, що держава повинна не лише закріпити ці права на нормативному рівні, тобто надати їм законного, позитивного характеру, але і створити механізми, які гарантуватимуть дотримання і захист цих прав.

Тим більше, що в цій же Конвенції передбачене положення, що офіційні органи держав-учасниць Ради Європи зобов'язані дотримуватися законності та норм права. Права людини регулюються виключно законом, який має бути максимально чітко та зрозуміло сформульований та опублікований. Тільки в законі можуть бути встановлені обмеження прав і свобод.

Сьогодні більшість вчених звикли дивитися на право виключно з позицій нормативного (позитивістського) підходу. З цієї позиції право ототожнюється із законом та іншими нормативними актами.

Вчені, які намагалися зрозуміти суть права і дати йому визначення, дуже часто розуміли під ним різні за змістом феномени, при цьому називаючи їх одним терміном «право». Основна ідея, яка лежить в розумінні права і робить практично неможливим його універсальне визначення, є і простою, і складною водночас. Цей дуалістичний підхід виправдовується складністю самого феномена. Спрощено це виглядає, як дуалізм матерії і свідомості, земного і божественного, фізичного та матеріального. Право – це те, що належить людині від Бога, від народження, невід'ємне від людини, це те що робить людину людиною, відділяючи її від інших живих створінь, практично це те, що можна назвати невід'ємними ознаками людини – життя, здоров'я, честь, гідність. І право – це закон, це норма, міра дозволеної поведінки. Це те, що сформульоване відповідним державним органом, що щось забороняє, щось дозволяє і, саме головне, – містить санкцію за порушення нормативного припису. Одне слово, один термін – «право», а фіксує зовсім різні за своєю сутністю феномени.

Коли ми розглядаємо різні погляди вчених на право то, в першу чергу, ми повинні з'ясувати і зрозуміти, що в даному контексті розуміється під цим терміном – те, що існує об'єктивно, або те, що «створене» державою. Ми не заперечуємо, що те право, яке «створене» державою, тісно пов'язане і має спільне коріння з природним правом, яке є невід'ємним від людини. Проблема в термінології. Наприклад, відомий філософ Іммануїл Кант визначив право як сукупність умов, при яких сваволя однієї людини може узгоджуватися із сваволею іншої по загальному для них правилу свободи [4]. Якщо враховувати позиції різних авторів, стає зрозумілим, що саме в даному випадку мова йде не про те «право», під яким Е.М. Трубецкой розумів сукупність норм, які, з одного боку, надають, а з іншого – обмежують свободу людей у їх взаємовідносинах [5]. Це право Л.І. Спірідонов визначив як нормативний вираз історично сформованого порядку суспільно значимих відносин між вільними і рівними людьми [6]. Російський вчений В.М. Хропанюк під правом розуміє систему загальнообов'язкових правил поведінки, які встановлюються і охороняються державою, виражають загальні і індивідуальні інтереси держав і особистостей і виступають як державний регулятор суспільних відносин [7]. Мова йде сьогодні про два феномени, які ми позначаємо однаковим терміном – «право». Одне із цих «прав» є природним, невід'ємним і невідчужуваним (хоча в дійсності це, очевидно, не зовсім так). Відносини, які цим «правом» регулюються, не є по суті правовими, вони не охороняються державою. Всі питання, які виникають у сфері дії цього «права» повинні вирішуватися і вирішуються учасниками-суб'єктами цих відносин, держава не повинна і не має можливості в ці відносини втручатися. Сьогодні людина дуже обмежена в таких правах, їх не багато, але все ж вони є. Не можна обмежити людину в користуванні доступними їй благами оточуючого середовища, не можна обмежити сферу інтимних відносин.

Але тут виникає і другий аспект цієї проблеми – нормативне регулювання суспільного життя, перетворення суспільних відносин шляхом видання законів і інших нормативних актів в правові відносини. Тут вже слід говорити про позитивне «право». Не можна і не правильно заперечувати існування цих двох «прав» – при-

родних і позитивних. Але давайте подивимося, чого варте право природне, яке належить людині від народження і ніби то не підлягає відчуженню і обмеженню без його закріплення в законі. Чи може держава створювати правові гарантії, правові принципи того, що, по суті, залишається за межами держави, за межами правового регулювання?

Слід погодитися із тим безспірним фактом, що невідповідність правових норм (мова йде про позитивне право) реальному стану речей і тенденціям розвитку суспільних відносин призводить до їх неефективності, коли закон просто перестає діяти.

Про це пише і болгарський проф. В. Момов, який, зокрема вказує, що будь-які норми і правила відображають реальність. Їх прояв і функціонування пов'язане із накопиченням достатньої кількості аналогічних окремих випадків. Генеза і застосування на практиці будь-яких нормативних постанов ґрунтується на багаторазовому повторенні соціальних явищ і процесів. Норми є синтетичним узагальненням масової соціальної практики, типових поступків великої кількості людей при множині подібних ситуацій [8]. Та реальність, яку відображають норми права і є природними правами людини, їх реалізацією. За великим рахунком будь-яка правова норма, норма моралі або традиції, корпоративна, релігійна або будь-яка інша соціальна норма, потрібна для того, щоб одні люди не заважали іншим жити, мати власність тощо.

Норму як зразок поведінки створює, в першу чергу, практична життєдіяльність людей. Цей процес може бути прискорений, якщо він знаходить адекватне відображення в нормотворчості. І, навпаки, розвиток нормального способу дії правової норми може бути призупинений, загальмований, якщо уява про реальну дійсність, яка знаходить свій вираз в нормативних приписах, виявиться спотвореною. Саме це є однією із причин неефективності нормативного регулювання, адже там, де норми встановлюються не зважаючи на їхні природні закономірності, завжди здійснюється порушення нормативної системи, її обхід, не дотримання норм права [9].

Позитивне право і природне – це два взаємопов'язаних і в той же час протилежних феномена. В різні періоди розвитку різних держав співвідношення між цими «правами» змінювалося. Сьогодні в Конституції України проголошено, що Україна є правовою державою і це положення вимагає, щоб правова система України була підпорядкована захисту природних прав людини.

Давайте подивимося, наприклад, що є об'єктом такого злочину як вбивство. Безумовно, кожна людина одразу відповість – життя людини як її природне право, яке не може бути обмежене, яке є невід'ємним, яке є притаманним людині від народження. А тепер давайте задумаємося про те, хто дав людині право на життя. Якщо людина народилася неживою, мертвою, то це не людина, і кримінальний закон не бере її під захист – немає людини, немає права. Ми вважаємо, що термінологічний зворот «право на життя», хоча і часто вживаний, але явно некоректний, адже життя є невід'ємною ознакою людини. Ставити це право в один ряд із такими правами як виборче право, право інтелектуальної власності тощо, які явно залежать від волі держави, очевидно, не правильно.

Давайте подивимося, чи дійсно право на життя є таким абсолютним, невід'ємним і не обмежуваним, як його намагаються представити прибічники школи природного права. По-перше, це право знайшло своє нормативне закріплення в численній кількості нормативних актів, починаючи із Загальної декларації ООН 1948 року і закінчуючи нормами вітчизняного законодавства. Це вже свідчить про його нормативний характер, і право на життя повністю відповідає визначенню, яке дається правовій нормі з позицій позитивного права. По-друге, щодо невід'ємності права на життя. Тут ми повинні згадати, що смертна кара в Україні скасована лише наприкінці 1999 року і то під тиском Ради Європи, під загрозою припинення членства України в цьому міждержавному об'єднанні. Україна поступилася і замість смертної кари ввела в КК України 2001 року більш нелюдське і жорстке покарання – довічне позбавлення волі. І це в той час, коли декларується принцип, що всі люди народжуються вільними і рівними і їх права є невід'ємними. Хто може дати відповідь на питання, що важливіше для людини – життя чи свобода? Адже в основних міжнародних нормативних актах вказується, що свободу можна обмежити, а в кримінальному законі мова йде про позбавлення свободи назавжди. В багатьох державах смертна кара застосовується, цей вид покарання передбачений і в кримінальному законодавстві нашого найближчого сусіда – в Російській Федерації. Тому невід'ємність фундаментальних прав людини – життя, свободи, досить відносна. Довічне позбавлення свободи є, по суті, не обмеженням прав, а позбавленням природного права. Слід відмітити, що часто довічне позбавлення свободи, із врахуванням умов відбування, означає позбавлення життя, яке розтягується в часі і перетворюється на тортури і нелюдське поводження, що заборонене міжнародною спільнотою в нормативних актах.

По-третє, відповідно до законодавства України людина не може розпоряджатися життям іншої людини. За це настає кримінальна відповідальність і покарання як за умисне вбивство. Але проблема полягає в тому, що людина не може розпорядитися і власним життям. Мова йде не про самогубство, а про евтаназію. У нас в країні евтаназія вважається умисним вбивством. По-четверте, розпоряджатися своїм правом на життя людини не може, хоча суть права полягає в його реалізації, здійсненні, користуванні ним. А розпоряджатися життям іншої людини може – зараз вже мова йде про аборт та штучне запліднення. Це вже галузь, суворо регламентована законом, і ні про яке природне право тут не йдеться, тут все залежить від нормативного регулювання.

Все сказане дозволяє дійти висновку, що «право на життя» слід сформулювати виключно як «право на охорону життя». Адже саме так в цивільному законодавстві сформульоване право на охорону здоров'я. Держава не може гарантувати, що людина народиться здоровою, так само як не може гарантувати, що людина народиться живою. Тому і складається нормативна система, яка створює гарантії для охорони здоров'я. Це – право на медичну допомогу, на медичне страхування, створення мережі як державних, так і приватних закладів охо-

рони здоров'я, які надають як платні, так і безоплатні медичні послуги для охорони та підтримання достатнього рівня здоров'я населення. За посягання на здоров'я, та же як і за посягання на життя, встановлені суворі покарання в КК України.

Держава регулює і охороняє те, що вже у людини є від народження. В даному випадку мається на увазі життя і здоров'я. Держава охороняє ці невід'ємні ознаки людської особистості від суспільно небезпечних посягань, тобто на нормативному рівні формулює правила поведінки людей, в яких встановлює певні заборони – не посягати на життя та здоров'я людини. Слід згадати і про норму кримінального закону, яка надає людині право на необхідну оборону, в результаті якої людина, яка охороняє свої інтереси, інтереси держави, суспільства, третіх осіб може на законних підставах позбавити іншу людину життя або нанести тяжку шкоду її здоров'ю. В даному випадку вбачається певна колізія між нормою закону про невід'ємність права на життя і нормою закону, яка дозволяє позбавляти людину життя. Можна згадати, також, про окремі положення Гаазьких та Женевських конвенцій щодо гуманітарного права і права на ведення війни (право Женеві і право Гааги), які регулюють, по суті, порядок позбавлення життя під час ведення воєнних дій.

Тому, не заперечуючи наявність окремих ознак, які роблять людину людиною і необхідність охорони особистості як носія цих ознак, ми все таки наполягаємо на важливості уточнення термінології – не можна однаково визначати зміст різних по своїй суті і змісту феноменів. Право – це міра дозволеної поведінки, це норма, закріплена в законі або іншому нормативному акті і яка, як правило, окрім норм-дефініцій, встановлює правила поведінки людей в суспільстві відносно один одного, держави, юридичних осіб, а також встановлює санкції – покарання або інші види відповідальності за порушення цих правил поведінки. Термін «право» слід вживати і розуміти лише в значенні позитивного права.

Інше питання, що це позитивне право має відповідати інтересам людей, їх співтовариств, держав, не порушувати блага і інтереси, не заважати співіснуванню у суспільстві. Тобто, норми позитивного права повинні в своєму ідеалі враховувати інтереси як всіх верств населення, так і інтереси держави в цілому. Тоді в суспільстві буде встановлене те, що називається справедливим правопорядком, який відрізняється від громадського (або суспільного) порядку тим, що встановлений державою в інтересах всього суспільства, а не стихійно склався в суспільстві і охороняється державою від найбільш суспільно небезпечних посягань.

Нормативне регулювання суспільних відносин має, окрім багатьох інших, дві істотні риси: по-перше, воно є обмежувачем природних прав, свобод, інтересів людини в інтересах інших людей, суспільства в цілому і держави, а по-друге, воно є єдиною можливістю встановлення правових гарантій дотримання прав і свобод людини. Безумовно це так, якщо говорити про правову державу як той абстрактний ідеал, якого намагається зараз досягти будь – яка держава.

Є країни, в яких дія механізму нормативного регулювання прав і свобод людини проявляється більш ефективно. Це країни з низьким показником корупційних діянь, з розвиненою правовою традицією, яка дозволяє як державним чиновникам, так і громадянам підтримувати високий рівень правопорядку в країні. Це країни, законодавство яких відрізняється внутрішньою логікою і справедливістю, чого, на жаль, не можна сказати про законодавство України.

І є держави, в яких правова традиція не така сильна, норми права не виступають як обмежувач, держава впливає на населення країни шляхом прийняття чесних і справедливих законів. Люди просто цим законам не довіряють, ці закони не захищають інтереси людей, їх блага, не захищають те, що ми намагаємося представити як природні права. Це відбувається тому, що часто самі державні діячі поводяться не логічно, не послідовно, в боротьбі за владу забувають про інтереси громадян, самі не дотримуються законів. Самі ж закони позбавлені внутрішньої логіки, наступності, судові процеси, досудове розслідування залишаються незакінченими, відсутня правова інформативність населення. Часто інформація правового характеру суперечлива або ж спотворена. І якщо в законі закріплене право на охорону життя і здоров'я, а за їх порушення встановлені дуже суворі санкції, і навіть в такому випадку ці закони порушуються, то що можна сказати про природні права, які не піддаються державному регулюванню.

Інститут природного права і його постулати цінні тим, що вони формулюють ті основи, ті принципи, які потім закріплюються у вигляді норм права – тобто виникає інститут позитивного права. Зараз все менше прав людини, які не були б закріплені в законі. В основному, це стосується такої сфери діяльності людини, яка називається особистою сферою, сферою сімейних і інтимних стосунків. Але і в цю сферу зараз все глибше проникає правове регулювання, тобто позитивне право. Наприклад, в Цивільному кодексі України особисті немайнові права людини, по суті те, що ми намагаємося представити як природні права, поділяються на дві групи: 1) особисті немайнові права, які забезпечують природне існування фізичної особи; 2) особисті немайнові права, які визначають соціальний статус фізичної особи.

Розглянемо ще один приклад. В кожній країні, і в Україні також, існує такий звичай перед весіллям як заручини. До недавнього часу ця сфера особистих стосунків правовому регулюванню не підлягала, тобто поведінка нареченої і нареченого регулювалася такими соціальними нормами як норми моралі, в окремих випадках релігійними нормами, а в цілому – традиціями. Таким чином, можна було б вважати, що відносини, які виникають під час заручин є суспільними, а не правовими відносинами. Але, очевидно, в результаті регулярних соціально шкідливих наслідків, які, як правило, знаходили вираз у матеріальних збитках в результаті розторгнення заручин, держава прийняла норму, що встановила правила поведінки учасників цих відносин і відповідальність за недотримання вказаної правової норми. В ст. 31 Сімейного кодексу України дається поняття заручин – зарученими вважаються особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу. Особа, яка відмовилася від вступу у

шлюб, зобов'язана відшкодувати іншій особі затрати, які були понесені цією особою в зв'язку із підготовкою до шлюбу та весілля. Такі затрати не підлягають відшкодуванню, якщо відмова особи вступити в шлюб була зумовлена протиправною, аморальною поведінкою нареченого або нареченої, незнання одним із них обставин, які мають серйозне значення для того, хто відмовився вступити в шлюб (тяжка хвороба, наявність дитини, судимість). У випадку, якщо від вступу в шлюб відмовляється особа, яка отримала подарунок у зв'язку із майбутнім шлюбом, договір дарування може бути скасовано судом за позовом дарувальника. На випадок розторгнення заручин особа зобов'язана повернути подаровану річ або відшкодувати її вартість.

Тепер все менше залишається прав і свобод, які не врегульовані в нормативному порядку і які можна вважати дійсно природними правами і свободами.

10 грудня 1948 року, коли Генеральна Асамблея ООН проголосила Загальну декларацію прав людини, практично всі права перейшли в розряд позитивних прав. В цьому міжнародному документі, значення якого важко переоцінити, закріплений принцип неподільності прав людини. Декларація розглядає їх як загальний комплекс, в який входять громадянські, політичні екологічні і основні соціальні права тощо. В резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 32130 від 16 грудня 1948 року закріплене положення про неподільність і взаємопов'язаність прав і свобод людини. Також, в цьому документі окремо наголошується на необхідності розгляду питання щодо здійснення цих прав, їх розвитку та захисту. Повноцінне здійснення громадянських і політичних прав не можливе без здійснення економічних, соціальних і культурних прав. Це положення знайшло свій розвиток в конституціях практично всіх держав сучасного світу. І якщо ми намагаємося дати класифікацію прав і свобод, визначити, які з них відносяться до першого, другого, третього покоління, визначити, які є основними, фундаментальними, а які другорядними, то робимо це виключно в наукових цілях, щоб легше було досліджувати той чи інший обов'язковий компонент цього в цілому неподільного феномена – права людини.

Наприклад, соціальні права в юридичній літературі часто відносять до прав другого покоління, віддаючи перевагу першочерговості особистим чи політичним правам. Але саме матеріальні умови (житло, медичне обслуговування, соціальне забезпечення) значною мірою визначають якість життя сучасної людини. Без реалізації цих прав неможливо забезпечити гідність особистості. Більше того, без повноцінної реалізації цієї групи прав втрачають сенс багато із інших прав людини – який сенс, наприклад, в праві на недоторканність житла та телефонних розмов, якщо людина позбавлена життя і телефону.

Тому право на життя, свободу як природні права людини, це міф, який легко розвіюється, коли ми читаємо кримінальний кодекс. Людині хочеться здаватися вільною, незалежною. Може людина такою і народжується, але з перших хвилин життя вона стає учасником суспільних відносин, врегульованих нормами права, тобто учасником правовідносин.

Цікаву точку зору відносно сфери і меж правового регулювання висловив російський вчений В.В. Лазарєв, який класифікує суспільні відносини, як такі, що: 1) не можуть бути врегульовані законом; 2) не можуть бути врегульовані, але не дивлячись на це врегульовані; 3) можуть бути врегульовані, але не повинні бути врегульовані і не регулюються; 4) можуть бути врегульовані, хоча і не повинні регулюватися; 5) можуть і повинні бути врегульовані законом; 6) можуть бути, повинні, але не врегульовані законом [10].

На нашу думку, природні права – це ті права, які не можуть бути і не повинні бути врегульовані, і які є не врегульованими законом. Але таких прав дуже мало, вони не породжують обов'язки, держава не гарантує їх реалізацію, не охороняє, адже вони не входять в сферу інтересів держави. Люди самі вирішують, яким чином їм поступити в тому чи іншому випадку. Але якщо прийняте невірне рішення і людині заподіяна шкода, то звернутися за допомогою до державних органів людина не може, адже те, що порушене, це не право, воно не закріплене в нормативному акті, за поведінку учасників таких відносин відповідають вони самі.

Не зменшуючи роль і значення соціального, природного в житті людини, нам хочеться провести чітку межу між природними якостями, ознаками людини і позитивним правом, яке на цих ознаках базується, адже воно регулює поведінку людини, яка народилася із цими ознаками. Але назвати ці ознаки – життя, здоров'я, свободу – правовими некоректно, адже право – це регулятор суспільних відносин і не законодавець вирішує, народитися людині хворою чи здоровою. Його завдання – створити таке законодавство, таке право, при якому жива, здорова, вільна людина була б захищена від посягань на її природні блага і інтереси.

Сьогодні існує тенденція примирити, поєднати ці два «права» – природне і позитивне. Як пише відомий в Україні вчений-міжнародник Станіслав Шевчук, українське конституційне право не може бути виключно позитивним і ґрунтуватися лише на доктрині правового позитивізму. При певному змісті конституційного права слід приймати до уваги мету конституційно-правового регулювання, а саме утвердження і забезпечення державою прав і свобод людини. Позитивні закони повинні мати гуманістичне спрямування і відповідати природним правам, а також не слугувати юридичним підґрунтям масових порушень прав людини (хоча Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. зосереджує увагу і на одиничних порушеннях прав людини на основі національного позитивного права); бути розумними для того, щоб людина була в змоззі діяти у відповідності до закону, бути справедливими [11].

В кінці хотілося б наголосити на такому: закон суворий, але це закон. Проблема полягає не в тому, щоб з'ясувати, що в нас закладено природою, а що державою, а в тому, щоб те, що закладене природою або дане від Бога – життя, здоров'я, честь, гідність, свобода надійно і справедливо гарантувалося і захищалося державою від порушень. В ідеалі будь-який закон справедливий, якщо він захищає людину і її інтереси.

Список використаних джерел

1. Декларация прав человека и гражданина 1789 г. // Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М., 1998. – С. 32.
2. Конвенция о защите прав человека и основных свобод. Рим, 4 ноября 1950 г. // Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М., 1998. – С. 539–551.
3. Европейская Социальная Хартия, 18 октября 1962 г. // Международные акты о правах человека. Сборник документов. – М., 1998. – С. 570–586.
4. Цит. по кн. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. – М., 2000. – С. 172.
5. Трубецкой Е.Н. Лекции по энциклопедии права. – М., 1906. – С. 11.
6. Спиридонов Л.И. Теория государства и права. – М., 1999. – С. 100.
7. Хропанюк В.Н. Теория государства и права: хрестоматия. – М.: 1998. – С. 142
8. Мошов В. Нормы и мотив поведения // Вопросы философии. – 1978. – №8. – С. 107–108.
9. Валеев Д.Ж. Происхождения морали. – Саратов, 1981. – С. 46.
10. Лазарев В.В. Сферы и пределы правового регулирования // Советское государство и право. – 1970. – № 11. – С. 44.
11. Шевчук С.С. Основи конституційної юрисдикції. – К., 2001 – С. 19.

УДК 346.543

МАКАРЕНКО А.В.,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана»,
старший викладач кафедри
теорії та історії держави і права

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК КОНЦЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан розвитку концесійної діяльності, проаналізовано та систематизовано основні фактори впливу на розвиток концесійної діяльності.

Ключові слова: концесійна діяльність, договір концесії, інвестиції.

Аннотация. В статье рассмотрено современное состояние развития концессионной деятельности, проанализированы и систематизированы основные факторы влияния на развитие концессионной деятельности.

Ключевые слова: концессионная деятельность, договор концессии, инвестиции.

Annotation. Modern development of concession activity status is considered in the article, the basic factors of influence are analysed and systematized on development of concession activity.

Keywords: concession activity, agreement of concession, investment.

У зв'язку із скороченням фінансування з боку держави, незначними об'ємами довгострокового кредитування банківським сектором та недостатнім надходженням інвестицій, в Україні існує гостра необхідність у розробці та впровадженні в економіку та закріплення на нормативному рівні нетрадиційних механізмів залучення фінансових ресурсів, одним з яких є концесія.

Концесійна діяльність нараховує століття історії, є достатньо дослідженою в економічній сфері, відрізняється простотою та універсалізмом. Це єдина із договірних форм використання суспільної власності, яка може використовуватися практично у всіх сферах господарювання.

Питаннями правового регулювання концесійної діяльності займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема, В.К. Мамутов, С.А. Сосна, О.А. Медведєва, О.В. Шаповалова, О.О. Первомайський, Г.С. Пілігрим, О.І. Вікарчук.

Проте, не зважаючи на значну кількість наукових досліджень, питання щодо основних факторів, які впливають на становлення та розвиток концесійної діяльності, є недостатньо дослідженими.

Метою даної статті є дослідження, аналіз та розкриття основних факторів, які впливають на розвиток та становлення концесійної діяльності в Україні.

Для досягнення означеної мети підлягали розв'язанню наступні завдання:

– дослідити стан та перспективи розвитку концесійної діяльності в Україні;

– проаналізувати основні фактори впливу на розвиток інституту концесії, на основі наукової літератури та чинного законодавства;

– систематизувати та групувати основні фактори, що мають вплив на концесійну діяльність.

Концесійна діяльність у своєму взаємозв'язку з іншими соціальними відносинами, у історичному їх розвитку, у реалізації її суб'єктами права постійно зазнає впливу різних чинників. Концесійна діяльність, як один з видів залучення інвестицій потребує постійного вдосконалення.